

STROKOVNA BESEDA

Ureja Janez Lapajne

Dopolnitev predloga enotnega poimenovanja in razvrščanja nesreč

V 2. številki Ujme smo dali predlog enotnega poimenovanja in razvrščanja nesreč (2), ki ga dopolnjujemo s pojmom

Ekološke nesreče

To so nesreče, pri katerih se (pogosto le navidez nenadoma) razmere v življenjskem prostoru tako spremenijo, da pride do večje in obsežnejše zastrupitve zraka, vode, rodovitnih tal, rastlinstva in živalstva, do nevarnega povečanja škodljivih sevov ipd., kar povzroči nenadno širjenje bolezni, lahko tudi smrtne primere in spremembe v dedni zasnovi.

Delovanje človeka na naravo je osnovni vzrok ekoloških nesreč. Do njih lahko pridejo ali dolgotrajno postopno onesnaževanje okolja. Tudi naravna nesreča je lahko povod za ekološko nesrečo ali vzrok za njeno širšo razsežnost, seveda v povezavi s človekovo tehnologijo in poseganjem v naravo.

Ekološke nesreče so torej v bistvu tehnološke nesreče (v širšem smislu), čeprav ni vsaka tehnološka nesreča že tudi ekološka nesreča. V zavesti mnogih ljudi imajo ekološke nesreče tudi samouničevalen značaj, vendar jih zaradi svojstvenosti in tesne povezave z naravnimi pojavi ne kaže uvrstiti med doslej opredeljene samouničevalne nesreče. Zato se zdi upravičeno, da jih obravnavamo kot posebno skupino nesreč.

Skladno z opredelitvami v 1. številki Ujme (1) lahko govorimo o **EKOLOŠKI NEVARNOSTI, OGROŽENOSTI, RANLJIVOSTI, TVEGANJU, OGROŽENIH, OGROŽENI VREDNOSTI, VERJETNOSTI PREKORAČITVE, ČASU IZPOSTAVLJANJA IN ŠKODI**.

Presoja in ocena

Zaradi praktičnih razlogov kaže razmejiti in natančneje opredeliti izraza »presoja« in »ocena« pri obravnavanju nesreč in uporabi pojmov, ki smo jih opredelili v 1. številki Ujme (1).

PRESOJA je groba količinska ali nekoličinska opredelitev nevarnosti, ogroženosti, ranljivosti itd. Pomembna je predvsem »STROKOVNA ali INŽENIRSKA PRESOJA«. Praviloma je to kompromis mnenj (ne izračunov) več pristojnih in odgovornih strokovnjakov. Pri obravnavanju nesreč marsikdaj ni mogoče dati številskih vrednosti in je zato presoja le relativna. (Relativna presoja ogroženosti bi npr. bila

razdelitev nekega ozemlja na malo, srednje in zelo ogrožena območja.)

OCENA je količinska opredelitev nevarnosti, ogroženosti, ranljivosti itd., ki temelji na izračunih. Zaradi pogosto velike negotovosti, nenatančnosti in odstopanj ocen posameznih strokovnjakov in raznovrstnih metod, naj bi bila tudi ocena neko povprečje različnih pristopov.

Magnituda in intenziteta potresa

V 3. številki Ujme smo opredelili nekaj seizmoloških pojmov (3). Med temi sta bili tudi osnovni potresni količini: magnituda in intenziteta potresa. Teh izrazov nismo poslovenili, ker sta že desetletja v rabi in ker jih tudi seizmologi drugje po svetu ne prevajajo. Obe količini se pogosto, predvsem ob hudih potresih, pojavljata v javnih občilih. Pri tem se namesto o magnitudi navadno govori o stopnji po Richterju, namesto o intenziteti pa o stopnji po Mercalliju, čeprav ta zamenjava ni vedno upravičena.

Mnogim bralcem je že znano, da gre za dve različni potresni količini oz. stopnji, razumevanje pomena teh pojmov pa večini še vedno dela preglavico. Morda k temu odločilno prispeva uporaba tujk, stopnji po Richterju ali Mercalliju pa sami po sebi tudi nič ne pove. Zato vendarle kaže vsaj za poljudno rabo oba navedena izraza posloveniti:

MAGNITUDA POTRESA = VELIKOST POTRESA

INTENZITETA POTRESA = SILNOST POTRESA

Zapomniti si velja, da obstaja ena sama velikost potresa, pa naj ga »gledamo« od daleč ali od blizu. Merimo jo v magnitudnih ali velikostnih stopnjah (npr. v stopnjah po Richterju). Zato je to primerna poenostavljena mera za sproščeno potresno energijo.

Silnost potresa se kaže v učinkih in posledicah potresa. Ti pa niso povsod enaki. Potres je najsilnejši blizu svojega nastanka, zelo daleč pa se kaže le v rahlih tresljajih, ki jih morda zaznajo le občutljivi instrumenti. Silnost merimo v intenzitetnih stopnjah, ki so razvrščene v neko potresno lestvico (npr. MCS ali MM, pri čemer pogosto poenostavljeno govorimo kar o stopnjah po Mercalliju).

1. Lapajne, J., 1987. Strokovna beseda. Ujma, 1, Ljubljana.
2. Lapajne, J., 1988. Strokovna beseda. Ujma, 2, Ljubljana.
3. Lapajne, J., 1989. Strokovna beseda. Ujma, 3, Ljubljana.

PRIROČNIK O PLAZOVIH

Pavle Šegula

Naslov izvirnika: La Neige, ses Métamorphoses, les Avalanches. Par Laurent Rey. Format A 4, 212 strani. Izdala ANENA (Association Nationale d' Etudes de la Neige et des Avalanches), 15, rue Ernest Calvat, 38000 Grenoble, France, cena 80 FF, s poštnino 134 FF.

Priročnik je namenjen bolj praktikom kot pa iskalcem poglobljene teorije, vendar je brez slehernega dvoma na visoki strokovni ravni in je primerljiv s podobnimi priročniki v Franciji, ZDA, Švici in Avstriji. Marsikaj obravnava na svoj način, v njem najdemo odgovore na vprašanja, ki nam jih drugi avtorji niso znali pojasniti.

Okoliščine ne dopuščajo podrobne vsebinske analize, zato navajam grob oris po poglavjih.

1. Nov sneg, 2. Fizikalne lastnosti snega, 3. Snežna odeja, 4. Opazovanje in meritve v snežni odeji, 5. Sneg in okolje, 6. Stanje površine snežne odeje, 7. Pogoji ravnotežja snežne odeje na strmini, 8. Plazovi.

Snov tega priročnika je v izvlečku zajeta tudi v 3. delu priročnika za minerje snežnih plazov v Franciji. Podana je privlačno, na voljo je tudi precej informacij o nesrečah, od Hanibalovega prehoda čez Alpe pa do najnovejših katastrof. Medtem ko smo pri nas vajeni ločevanja snežnih plazov na suhe in mokre plazove sprijetega in nesprijetega snega, naletimo pri Francozih na delitev, ki je praktiku verjetno nekoliko bližja in zveni manj učeno: 1. plazovi novega snega (kar ustreza suhim plazovom nesprijetega snega), 2. plazovi sprijetega snega, 3. plazovi mokega snega in 4. mešani plazovi.

PRIROČNIK O SNEGU

Pavle Šegula

Naslov izvirnika: Handbook of Snow, Principles, processes, management & use, by D. M. Male, Založba Pergamon Press, GmbH, Hammerweg 6, Postfach 1305, D - 6242 Kronberg, Taunus, BR Deutschland.

Priročnik ima 776 strani. Pri pisanju je poleg obeh avtorjev sodelovalo še 24 specialistov za različna obravnavana področja. Razdeljen je na 4 dele s skupno 20 poglavji: